

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه نوآموزان پیش دبستانی

سازمان مدارس راه ایمان خوزستان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...) می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

شناخت احساسات (شادی)

احساسات نیروی محرکه‌ی انگیزه‌ها هستند. اگر نسبت به آن‌ها شناخت کافی داشته باشیم، می‌توانیم بهتر و با آگاهی بیشتر رفتار کنیم. شناخت بهتر احساسات در زندگی شخصی کودک و کنش‌های او نسبت به محیط پیرامون، تاثیر بسیار مهمی دارد. علاوه بر آن، در قصه‌پردازی نیز اهمیت ویژه‌ای دارد.

قصه بر اساس عمل‌ها و عکس‌العمل‌های کاراکترهای داستانی شکل می‌گیرد. حتی شخصیت‌های غیر انسانی (فارغ از این که حیوان، اشیاء و یا موجودی انتزاعی باشند) بر اساس احساسات‌شان تصمیم می‌گیرند و کنش نشان می‌دهند. لذا درس‌های پیش رو برای آموزش قصه نویسی بسیار مهم و تاثیرگذار هستند.

برای شروع، به احساس شادی می‌پردازیم. شادی در دسترس‌ترین و خوشایندترین احساس به شمار می‌آید. شاید سایر احساسات (خشم، غم و ترس) نیاز به دلیل داشته باشند. اما شادی را می‌توان به سادگی در وجود خویش جست‌وجو کرد.

برای جلسه‌ی امروز، یک خوراکی پرطرفدار برای دانش‌آموزان بیاورید و با آن بچه‌ها را غافلگیر کنید. (می‌تواند یک شیرینی محلی و یا حتی بستنی ساده باشد) در ادامه تصویری از یک کودک شاد، به آن‌ها نشان بدهید و از آن‌ها بخواهید حس او را برای شما توصیف کنند. سپس از کودک بخواهید نخستین احساسی که با دیدن خوراکی داشته را توصیف کند. حتما بچه‌ها به شما خواهند گفت که از این اتفاق خوشحال شدند. به کودک بگویید که حس الان شما مانند حس کودک در این تصویر است. تاکید کنید که این حس، نامش شادی است.

پس از این، از دانش‌آموزان بخواهید درباره‌ی احساس شادی صحبت کنند. به نظرشان این احساس چه رنگی است؟ چه مزه‌ای دارد؟ اگر شادی حیوان بود چه حیوانی بود؟ اگر شادی انسان بود چه خصوصیتی داشت؟

از بچه‌ها بپرسید خودشان در چه موقعیت‌هایی شاد می‌شوند؟ چه چیزهایی می‌تواند آن‌ها را خوشحال کند؟

یک قصه‌ی تصویری با خودتان به کلاس بیاورید و آن را به بچه‌ها نشان بدهید. از آن‌ها بخواهید هر جای قصه که احساس کردند به حس شادی نزدیک شدند، دست بزنند. در این تمرین بچه‌ها با حس شادی آشنا شده و به خوبی آن را در موقعیت‌های مختلف زندگی شناسایی می‌کنند. (قصه‌های این بخش را می‌توانید از کتاب‌های کانون پرورش فکری کودک و نوجوان پیدا کنید)

تمرین:

۱/ از بچه‌ها بخواهید شادی را نقاشی کنند. تاکید کنید که شادی می‌تواند از نظر هرکسی متفاوت باشد. (در این تمرین احتمالا کودک سراغ چیزهایی می‌رود که او را خوشحال می‌کند.)

نکته: مربی محترم، دقت کنید که در این تمرین فقط کودک را راهنمایی کرده و به او راه حل ارائه نکنید. اجازه بدهید خودش هر چیزی را که نماد شادی می‌داند بیابد و آن را روی کاغذ نقاشی کند.

۲/ به بچه‌ها بگویید چشمان‌شان را ببندند و اتفاقی را بیان کنند که اگر الان پیش بیاید موجب شادی آنها می‌شود.

۳/ نمایش خلاق؛ از دانش‌آموزان بخواهید موقعیت‌های نمایشی زیر را بازی کنند:

- شخصی که وارد خانه شده و با جشن تولدی که برایش گرفتند، غافلگیر می‌شود.
- ماهی که از تُنگ آب به دریا می‌رود.
- پرنده‌ای که از قفس آزاده شده و در جنگل پرواز می‌کند.
- بچه‌ای که تلویزیون را روشن کرده، می‌بیند برنامه‌ی مورد علاقه‌اش شروع شده است.
- باغداری که می‌بیند درختش بیش‌تر از پارسال میوه داده است.
- خرگوشی که از خانه بیرون آمده و چشمش به یک هویج بزرگ می‌افتد.
- پرنده‌ای که از قفس آزاد شده و در جنگل رها می‌شود.
- استکانی که پس از مدت‌ها دوری، دوستش نعلبکی را پیدا کرده است.
- لباس مدرسه که تازه شسته شده و روی بند رخت پهن می‌شود.

شما می‌توانید موقعیت‌های مختلف دیگری طراحی کنید که در آن، شادی به نمایش گذاشته می‌شود. از بچه‌ها بخواهید این موقعیت‌ها را بازی کنند.

شادی در قصه

در جلسه‌ی قبل، از اهمیت شناخت احساسات گفتیم و شیوه‌هایی برای معرفی حس شادی پیشنهاد دادیم. در این درس، به بررسی دقیق‌تر شادی پرداخته و به صورت کاربردی‌تر در قصه به آن می‌پردازیم.

تمرکز این درس روی این است که بچه‌ها به عوامل شادی بیندیشند. با تمرین‌هایی که در نظر گرفته شده، دانش‌آموزان ابتدا به شادی خود و اطرافیان می‌اندیشند. همچنین تلاش می‌کنند تا عواملی که شخصیت‌های داستانی‌شان را شاد می‌کند، پیدا کنند.

یک قصه به کلاس بیاورید و آن را برای بچه‌ها تعریف کنید. از آن‌ها بخواهید هر جا قصه به شادی اشاره کرد، بلند بخندند. این تمرین به کودک کمک می‌کند تا نشانه‌های شادی را بهتر بشناسد و لبخند و خنده را به عنوان نماد شادی در ذهن بسپارد. برای فعالیت فوق، می‌توانید از قصه‌های موجود در کتاب‌های کانون پرورش فکری کودک و نوجوان استفاده کنید. همچنین از این قصه نیز می‌توانید استفاده کنید:

«اسم کفشدوزک کوچولو خال خالی بود. او با یک بچه جیرجیرک به نام جیرجیرو دوست بود. آن دو همیشه باهم به مدرسه می‌رفتند و در راه باهم بازی می‌کردند. در مدرسه هم همیشه باهم بودند و در زنگ تفریح خوش می‌گذرانند. آن روز تولد جیرجیرو بود. کفشدوزک نمی‌دانست برای تولد او چه چیزی بگیرد. کمی فکر کرد. یادش آمد که دیروز در باغچه دستنبد یک دختر بچه پاره شده و مهره‌های آن روی زمین ریخته بود. رفت و یکی از آن مهره‌ها را برداشت. به خانه برگشت و آن مهره را حسابی تمیز کرد. بعد مهره را داخل یک برگ کادوپیچ کرد و رفت پیش دوستش. خال خالی هدیه را به جیرجیرو داد. جیرجیرو با دیدن هدیه خیلی خوشحال شد و از خال خالی تشکر کرد. آن دو با هدیه‌ی جیرجیرو توپ بازی کردند و به آن‌ها حسابی خوش گذشت.»

تمرین:

۱/ تصویر چند حیوان را روی تخته نقاشی کنید. از بچه‌ها بخواهید به شما بگویند که هر کدام با چه اتفاقی خوشحال و شاد می‌شوند.

سپس از کودک بخواهید داستانی که آن حیوان را خوشحال کرده، نقاشی کند.

۲/ تصویر چند شیء را روی تخته بکشید. برایش تمام اجزای صورت، به جز دهان را ترسیم کنید تا شخصیت پیدا کند. حالا از دانش‌آموز بپرسید چه طور می‌توان این شخصیت را شاد کرد؟

(در پاسخ این تمرین، کودک باید داستانی که آن شخصیت را خوشحال کرده تعریف کند. سپس روی صورت آن شخصیت‌ها لبخند بکشید)

۳/ از بچه‌ها بخواهید بگویند که چه زمانی در خانه‌ی آن‌ها همه شاد و خوشحالند؟ (ممکن است در جواب اتفاقاتی ساده و معمولی را بیان کنند. تلویزیون دیدن، آبگوشت خوردن، آمدن مهمان و ... این‌ها دقیقاً نکاتی هستند که در این تمرین به دنبالش هستیم.)

می‌توانید از آن‌ها بخواهید نقاشی آن را نیز روی کاغذ بکشند.